

פרנסה או לימוד תורה, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

1. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא עמוד א

אילפא ורבי יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא להו מילתא טובא, אמרי: ניקום וניזיל וניעבד עיסקא, ונקיים בנפשינו + דברים ט"ו + אפס כי לא יהיה בך אביון.

אזלו אותבי תותי גודא רעיעא. הו קא כרכי ריפתא. אתו תרי מלאכי השרת, שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה: נישדי עליהו האי גודא ונקטלינהו, שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה! אמר ליה אידך: שבקינהו, דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא. רבי יוחנן שמע, אילפא לא שמע.

אמר ליה רבי יוחנן לאילפא: שמע מר מידי? - אמר ליה: לא. אמר: מדשמעי אנא ואילפא לא שמע. שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא.

אמר ליה רבי יוחנן: איהדר ואוקי בנפשאי + דברים ט"ו + כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. רבי יוחנן הדר, אלפא לא הדר.

עד דאתא אילפא - מליך רבי יוחנן.

אמרו לו: אי אתיב מר וגריס לא הוה מליך מר.

אזל תלא נפשיה באסקריא דספינתא, אמר: אי איכא דשאל לי במתניתא דרבי חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה ממתניתין נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא.

אתא ההוא סבא, תנא ליה: האומר תנו שקל לבניי בשבת והן ראויין לתת להם סלע - נותנין להם סלע. ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל - אין נותנין להם אלא שקל. אם אמר מתו ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו, בין שאמר אל תתנו - אין נותנין להם אלא שקל. - אמר ליה: הא מני - רבי מאיר היא דאמר: מצוה לקיים דברי המת.

תרגום

1. אילפא ורבי יוחנן היו לומדים תורה והיה דחוק להם מאד,
2. אמרו: נקום ונלך ונעשה עסק, ונקיים בנו (דברים טו, ד') "אפס כי לא יהיה בך אביון"
3. הלכו וישבו תחת קיר רעוע ואכלו לחם.
4. באו שני מלאכי השרת, שמע רבי יוחנן שאמר אחד לחברו: נפיל עליהם קיר זה ונקטלם, שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה!
5. אמר לו חברו: נעזבם, שיש בהם אחד שעומדת לו שעתו.
6. רבי יוחנן שמע, אילפא לא שמע.
7. אמר לו רבי יוחנן לאילפא: שמע מר דבר? - אמר לו: לא.
8. אמר: מכך ששמעתי אני ואילפא לא שמע, משמע מזה שלי עומדת השעה.
9. אמר לו רבי יוחנן: אחזור ואקיים בי (דברים טו, יא): "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ".
10. רבי יוחנן חזר, אלפא לא חזר;
11. עד שבא אילפא, מלך [נתמנה לראש ישיבה] רבי יוחנן;
12. אמרו לו: אם ישב מר ולמד לא היה מולך מר.
13. הלך ותלה עצמו בתורן הספינה.
14. אמר: אם יש מי שישאל אותי במשנה של רבי חייא ורבי אושעיא ולא אשיב לו ממשנתנו, נופל אני מתורן הספינה וטובע.
15. בא זקן אחד ושנה לו: האומר תנו שקל לבניי בשבת, והן ראויין לתת להם סלע - נותנין להם סלע.

16. ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל - אין נותנין להם אלא שקל.
17. אם אמר מתו, ירשו אחרים תחתיהם.
18. בין שאמר תנו, בין שאמר אל תתנו - אין נותנין להם אלא שקל.
19. - אמר לו: זה מי - רבי מאיר היא, דאמר: מצוה לקיים דברי המת.

2. רש"י מסכת תענית דף כא עמוד א

דחיקא להו - עניות. כי לא יהיה בך אביון - בך בעצמך. חיי העולם הבא - תורה. חיי שעה - עולם הזה, זה סחורה. קיימא ליה שעתא - עתיד להתגדל, ואין זמנו למות. שמע מינה - מדאנא שמעתיה - איהדר איזיל לתורתא. עד דאתא אילפא - ממקום שהלך שם לסחורה. מלך רבי יוחנן - מינוהו ראש ישיבה עליהן, מנהג הוא: מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן, ומעשירין אותו, כדאמרינן לגבי כהן גדול בסיפרא וביומא (יח, א): והכהן הגדול מאחיו - גדלוהו משל אחיו. אמרו לו - אנשי המקום לאילפא.

אי אתיב מר וגריס - אם היית יושב ועוסק בתורה היינו ממליכין אותך כמו שעשינו לרבי יוחנן, דאילפא הוי גמיר טפי מרבי יוחנן.

תלא נפשיה באסקריא - כלונס עץ ארוך תקוע, בלב הספינה, שמניחין עליה מכסה, וילויין בלעז +תורן+.

דשאל לי כו' - כלומר, אף על גב דעבדי עיסקא - גריסנא אנא טפי מיניה.

דבי רבי חייא ודבי רבי אושעיא - דהוו מסדרי מתניתא על פי רבינו הקדוש, שהיה רבם.

ולא פשיטנא ליה ממתניתין - דאשכחנא משנה כוותיה דההיא ברייתא.

תנא ליה - שנה לפניו, כלומר: בעא מיניה.

האומר תנו שקל לבניי - מי שמת, והניח ממונו ביד איש נאמן, ואמר: תנו שקל, חצי סלע, לבניי להוצאה בשבוע.

וראויין לתת להן סלע - שיש לו בנים הרבה, ואין מסתפקין לשבת בפחות מסלע.

נותנין להם סלע - דאי הוה בדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל - היה מצוה: אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע - משום דבעי לזרוזינהו, כדאמרן בכתובות (ע, א): כדי לזרזן במשא ובמתן, כדי שיטרחו וילמדו דרך ארץ, וירויחו.

אם מתו ירשו אחרים תחתיהן - אף על גב דאמר תנו שקל, ולא אמר אל תתנו אלא שקל - גלי בדעתיה דלא בעי למיתב להו אלא שקל בשבת, כי היכי דאי מתו - ירשו אחרים תחתיהן.

אמר ליה - אילפא.

הא מני - דקתני אף על גב דלא ספקי בבציר מסלע לא יהבינן להו אלא שקל - רבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות במתניתין (סט, ב): מצוה לקיים דברי המת, דאי לאו מצוה - מן הדין נותנין להן כל הראוי להן, שהרי כל הממון שלהן הוא, ואין בו לאותן אחרים כלום, אלא לאחר מיתתן, אם יש מותר - יש להן, ואם לאו - לא יטלו, ומתוך שרוצין אנו לקיים דבריו שירשו אחרים תחתיהם - אנו מקמצין את הממון, כדי שיהא שם מותר.

3. תוספות מסכת תענית דף כא עמוד א

אמרו ליה לאילפא אי יתיב מר לא הוה מלך מר - פיי כלומר לא היית מולך לראש ישיבה וי"מ בניחותא דמר קאי ארי' יוחנן כלומר אי יתיב מר לא הוה מליך ר' יוחנן.